

Секція 2

Логістика та трансформація інфраструктурного середовища

УДК 338.1

Олександр Вашків,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва і торгівлі,
Західноукраїнський національний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕЛОКАЦІЇ БІЗНЕСУ У ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

З початком російсько-української війни економіка України автоматично перейшла у воєнний стан з його специфічними особливостями і вимогами. Стрімко змінилися потреби та пріоритети кожної людини, значно скоротилися обсяги необхідних для бізнесу ресурсів. У зоні бойових дій війна внесла свої корективи у стан та можливості продовжувати підприємницьку діяльність. Адже частина бізнесових структур частково або цілковито втратили свої виробничі потужності; через вимушену міграцію людей на захід України і за кордон – підприємства втрачають кваліфікованих фахівців; кардинальних змін зазнає бізнес-логістика. Як наслідок цього, на «поточний момент 49% підприємств не працюють або майже зупинені. За даними Європейської бізнес-асоціації в Україні у квітні 2022 р. продовжували працювати приблизно 70 % компаній, причому більшість з них в обмеженому режимі, 27 % призупинили діяльність, але прагнули її відновити» [1]. Проте, у зоні бойових дій чи близьких до них територіально провадження діяльності є ризикованим і небезпечним не лише для об'єктів підприємництва, а й загрозливим для життя працівників. Відтак, переважна більшість суб'єктів господарювання у прифронтових районах України призупинили або й припинили свою діяльність.

Як відомо, бізнес, навіть у найскладніших умовах, має здатність самовідновлюватися. А отже, вихід із цієї скрутної ситуації знайшовся у

релокації бізнес-структур на відносно безпечні території України, а то й закордон. Головним завданням релокації бізнесу, що опинився у «гарячих точках», є збереження власних активів та потужностей, відновлення діяльності та збереження робочих місць. Одні підприємства переїжджають на безпечні території самостійно, інші ж – зокрема, середні та великі – потребують допомоги уряду в цьому.

Одним із кроків, спрямованих на допомогу підприємствам, стала урядова програма релокації підприємств [3] із зони збройного конфлікту у більш безпечні, переважно західні області України. Для швидшого збирання, опрацювання заявок на релокацію, а також акумуляції пропозицій від тих підприємств, які мають локації, куди можна «переїхати», 11 квітня 2022 р. в Україні була запущена єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги у релокації бізнесу [1]. Програмою переміщення може скористатися будь-який бізнес – великий чи малий, що перебуває в зоні ризику через бойові дії, причому перевезення майна, відповідно до прийнятої ще в середині березня постанови, відбувається безоплатно. Першочергово допомогу держави для вимушеного «переїзду» отримують стратегічно важливі підприємства й такі, що виробляють товари першої необхідності (хліб, харчові продукти, питну воду, одяг та ін.) для забезпечення потреб цивільного населення, військових та бійців територіальної оборони. Підприємства можуть переїхати до дев'яти областей – Вінницької, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської, Хмельницької й Чернівецької, а також південних районів Волинської та Рівненської. Крім цього, в Україні запущено онлайн-платформу «Work4UA», що орієнтована на підтримку підприємств, які продовжують діяльність в умовах війни. Проект «Працюй на перемогу» створений як початок економічного фронту країни і має на меті залучити фінансову підтримку від українських та іноземних громадян, компаній та організацій для малого і середнього бізнесу України [5].

Згідно з даними Міністерства економіки України станом на 12 травня 2022 року у рамках програми релокації бізнесу надійшло понад 1,5 тисячі заявок на евакуацію підприємств. При цьому 510 підприємств уже переміщено із зони бойових дій, 303 з них відновили діяльність, 50 підприємств монтують обладнання та підключають комунікації, а ще 192 підприємства готуються до переміщення [2].

Проте, слід зазначити, що більшість компаній, котрі евакуюються зі сходу на захід України, стикаються зі схожими проблемами: відсутністю житла для працівників чи підбором працівників у місцях дислокації після переїзду, дефіцитом відповідних майданчиків для виробництва, браком складських приміщень, високими цінами на оренду, відновленням логістики, закупівлею сировини, пошуком нових ринків збуту. У цьому сенсі важливим є питання узгодження державної програми релокації бізнесу з відповідними локальними програмами підтримки від місцевої влади. Якщо ж йдеться про переїзд великого промислового підприємства, то цей процес, окрім фінансових витрат, потребує значних затрат часу: місяць – на демонтаж та перевезення виробничих потужностей, ще один-два місяці на підготовку нового майданчика та монтаж обладнання.

Проте, важливим є й інший момент, який уже сьогодні створює ризики для бізнесу, а для евакуйованого й поготів, що змушує приблизно 10 % підприємців здійснювати релокацію бізнесу за кордон. Цей ризик, на жаль, створений всередині країни. Так, у рейтингу економічних свобод за підсумками щорічного дослідження Economic Freedom Index 2022 Україна залишається економічно невільною країною, займаючи 130-е місце серед 177-и країн світу і 44-е місце серед 45-и країн Європи [6].

Визначальними у прийнятті рішення релокації бізнесу за кордон є низка питань, пов'язаних із зростанням податкового тиску та мінливістю податкового законодавства, низьким рівнем захисту прав власності,

неефективною судовою системою, зростанням рівня втручання держави в економіку, зволіканням із впровадженням цифрової митниці та ін.

Вирішення організаційно-економічних проблем, пов'язаних із релокацією підприємств та відновленням їх діяльності потребує системного підходу. Його реалізація бачиться як у виконанні та розширенні програмних положень щодо релокації бізнесу, так і в низці дій, орієнтованих на лібералізацію економічних відносин у державі. Адже, широкомасштабне переміщення підприємств на безпечні території дозволить Україні не лише зберегти виробництво та робочі місця, але й задовольнити попит армії та цивільних громадян низкою товарів і послуг, критично необхідних для перемоги у війні з росією.

Список використаних джерел

1. Марчак Д. Врятувати бізнес від війни. Навіщо державі та бізнесу ІТ-платформа для релокації. Економічна правда. 2022. 14 квітня. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/14/685722/> (дата звернення: 18.05.2022 р.).
2. Понад 500 українських підприємств переміщено в рамках програми релокації. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=d105eb30-9405-476c-90d8-822e8eec8199&title=Ponad500-UkrainskikhPidprimstvPeremischenoVRamkakhProgramiRelokatsii> (дата звернення: 21.05.2022 р.).
3. Програма релокації підприємств. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv> (дата звернення: 21.05.2022 р.).
4. Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію : Розпорядження КМУ від 25 березня 2022 р. № 246-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 21.05.2022 р.).
5. Тарасовський Ю. Релокація та фінансова підтримка підприємців. *Forbes*. 2022. 19 квітня. URL: <https://forbes.ua/news/relokatsiya-ta-finansova-pidtrimka-pidpriemtsiv-v-ukraini-zapustili-dvi-platformi-dlya-dopomogi-biznesu-11042022-5378> (дата звернення: 20.05.2022 р.).
6. 2022 Index of Economic Freedom. *Heritage Foundation*. URL: <https://www.heritage.org/index/country/ukraine> (дата звернення: 18.05.2022 р.).